

درآمدی بر حوزه ها و دپارتمان های ایران شناسی در اروپا، آمریکای شمالی و ژاپن

تألیف

دکتر مریم شاد محمدی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی چالوس

فرشته رحمانی نژاد

دکتر عباس پناهی

عضو هیات علمی دانشگاه گیلان

انتشارات دانشگاه گیلان

۱۳۹۶

شابک: ۴ - ۱۶۴ - ۱۵۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸

سوزناره	: پناهی، عباس، ۱۳۵۴.
عنوان و نام پدیدآور	: درآمدی بر حوزه ها و دپارتمانهای ایران شناسی در اروپا، آمریکای شمالی و ژاپن / مؤلفان عباس پناهی، مریم شادمحمدی، فرشته رحمانی نژاد؛ ویراستار علمی نصرالله پورمحمدی املشی، ویراستار ادبی علی صنایی سنگری
مشخصات نشر	: رشت: دانشگاه گیلان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۵۴ ص: ۵۳۴.
شابک	: ۹۷۸-۱۶۴-۴-۱۵۳-۶۰۰.
وضعیت فهرستنوسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
یادداشت	: نعلیه
موضوع	: ایران شناسی
موضوع	: Iran--Study and teaching
موضوع	: ایران شناسی -- اروپا
موضوع	: Iran -- Study and teaching -- Europe
موضوع	: ایران شناسی -- آمریکای شمالی
موضوع	: Iranology -- North America
موضوع	: ایران شناسی -- ژاپن
موضوع	: Iran -- Study and teaching -- Japan
موضوع	: ایران شناسی -- آنجن ها
موضوع	: Iran - - Study and teaching - - Societies, etc.
شناسه افزوده	: شادمحمدی، مریم، ۱۳۵۹.
شناسه افزوده	: رحمانی نژاد، فرشته، ۱۳۶۹.
شناسه افزوده	: پورمحمدی املشی، نصرالله، - ، ویراستار
شناسه افزوده	: دانشگاه گیلان.
رده بندی کنگره	: DSR ۱۳۹۶ ۶۴/۹۵۴
رده بندی دیجیتال	: ۹۱۵/۵۰۳
شاره کتابشناسی ملی	: ۴۹۱۴۹۷۶

اداره چاپ و انتشارات دانشگاه گیلان

نام کتاب	:	درآمدی بر حوزه ها و دپارتمان های ایران شناسی در اروپا، آمریکای شمالی و ژاپن
مؤلفان	:	دکتر عباس پناهی، دکتر مریم شادمحمدی، فرشته رحمانی نژاد
ویراستار علمی	:	دکتر نصرالله پورمحمدی املشی
ویراستار ادبی	:	دکتر علی صفایی سنگری
نوبت چاپ	:	اول، ۱۳۹۶
ناشر	:	انتشارات دانشگاه گیلان
شماره	:	۱۰۰ جلد
قیمت	:	۳۸۰۰۰ ریال

* هر گونه چاپ و تکثیر فقط در اختیار انتشارات دانشگاه گیلان است.*

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	فصل اول: شرق‌شناسی و ایران‌شناسی
۱	- خاورشناس، خاور‌شناسی
۵	- تاریخ شرق‌شناسی
۶	- ایران‌شناسی
۸	- ایران‌شناسی
۹	- کنفرانس‌های ایران‌شناسی و تأثیر آن بر روند ایران‌شناسی
۱۳	فصل دوم: پیشتلایان شرق‌شناسی و ایران‌شناسی در اروپای کهن
۱۳	مطالعات ایران‌شناسی در بریتانیا
۱۴	روابط ایران و انگلستان از دوره صفویه تا سده بیستم میلادی
۱۷	پیشینه مطالعات ایران‌شناسی در انگلستان
۲۳	حوزه‌های ایران‌شناسی در بریتانیا
۲۳	دانشکده مطالعات شرقی و آفریقایی دانشگاه لندن
۲۵	دانشگاه آکسفورد
۲۸	دانشگاه کمبریج
۲۸	مرکز مطالعات اسلامی دانشگاه کمبریج
۲۹	دانشکده مطالعات آسیایی و خاورمیانه
۳۰	کالج پمبروک کمبریج
۳۰	مرکز شاهنامه‌پژوهی کالج پمبروک
۳۱	بنیاد موقوفات گیب
۳۱	مؤسسه ایران‌شناسی بریتانیا
۳۳	ایران‌شناسان برجسته انگلیسی
۶۱	مطالعات ایران‌شناسی در فرانسه
۶۱	روابط سیاسی و فرهنگی ایران و فرانسه
۶۶	ایران‌شناسی در فرانسه

حوزه‌های مطالعات ایران‌شناسی در فرانسه.....	۷۰
مؤسسه مطالعات ایرانی دانشگاه پاریس سه (سوربن).....	۷۰
مؤسسه ملی زبان‌ها و تمدن‌های شرقی (اینالکو).....	۷۴
انجمن ایران‌شناسی فرانسه در ایران.....	۷۶
ایران‌شناسان برجسته فرانسوی.....	۷۸
مطالعات ایران‌شناسی در آلمان.....	۱۰۶
روابط تاریخی ایران و آلمان.....	۱۰۷
مطالعات نوین ایران‌شناسی در آلمان.....	۱۱۱
موضوعات و مسائل ایران‌شناسی در مرکز پژوهشی آلمان.....	۱۱۳
مطالعات کلاسیک و نوین ایران‌شناسی در آلمان.....	۱۱۳
جایگاه پژوهش‌های باستان‌شناسی در آلمان.....	۱۱۶
مرکز ایران‌شناسی در آلمان.....	۱۱۶
مرکز ایران‌شناسی دانشگاه فیلیپس ماربورگ.....	۱۱۷
دانشگاه آزاد برلین.....	۱۱۸
دانشگاه هامبورگ.....	۱۲۰
دانشگاه هایدلبرگ.....	۱۲۱
دانشگاه مونیخ.....	۱۲۲
دانشگاه بامبرگ.....	۱۲۳
دانشگاه گوتینگن.....	۱۲۴
دانشگاه فرایبورگ.....	۱۲۶
دانشگاه بن.....	۱۲۶
ایران‌شناسان برجسته آلمانی.....	۱۲۷
مطالعات ایران‌شناسی در دانمارک.....	۱۴۱
مطالعات ایران‌شناسی در ایتالیا.....	۱۴۶
پیشینه تاریخی روابط ایران و ایتالیا.....	۱۴۶
شکل‌گیری دپارتمان‌های ایران‌شناسی در ایتالیا.....	۱۴۹
ایران‌شناسی در دانشگاه‌های ایتالیا.....	۱۴۹
مؤسسه مطالعات شرقی ناپل.....	۱۵۱

۱۵۲	دکترای مطالعات ایرانی در مؤسسه دانشگاهی شرق‌شناسی ناپل.....
۱۵۲	کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی دانشگاه رم.....
۱۵۵	ایران‌شناسان ایتالیایی.....
۱۵۹	فصل سوم: جایگاه ایران‌شناسی در سایر کشورهای اروپای غربی
۱۵۹	مطالعات ایران‌شناسی در هلند.....
۱۵۹	روابط تاریخی ایران و هلند.....
۱۶۱	جایگاه مطالعات ایرانی در هلند.....
۱۶۴	حوزه مطالعات خاورمیانه و ایران دانشگاه لایدن.....
۱۶۶	دایره المعارف اسلام.....
۱۶۷	ایران‌شناسان بر جسته هلندی.....
۱۷۳	مطالعات ایران‌شناسی در بلژیک.....
۱۷۳	روابط سیاسی و فرهنگی ایران و بلژیک.....
۱۷۶	جایگاه ایران‌شناسی در بلژیک.....
۱۷۸	ایران‌شناسان بر جسته بلژیکی.....
۱۸۳	مطالعات ایران‌شناسی در نروژ.....
۱۸۳	مناسبات ایران و نروژ.....
۱۸۵	پژوهش‌های ایران‌شناسی در نروژ.....
۱۸۹	مطالعات ایران‌شناسی در اتریش.....
۱۸۹	روابط ایران و اتریش.....
۱۹۰	پژوهش‌های ایران‌شناسی در اتریش (قرن نوزدهم م.).....
۱۹۴	رویکرد اتریش به ایران‌شناسی در سده بیستم م.....
۱۹۵	منابع فارسی کتابخانه ملی اتریش.....
۱۹۶	مراکز ایران‌شناسی و آموزش زبان فارسی در اتریش.....
۱۹۶	دانشگاه وین.....
۱۹۷	مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه وین.....
۱۹۸	مؤسسسه مطالعات زبان‌شناسی عمومی و زبان‌شناسی هند و ژرمنی دانشگاه وین.....
۱۹۸	مؤسسسه هندشناسی و مطالعات ایران باستان.....
۱۹۹	مؤسسسه سکه‌شناسی.....

۲۰۰	انستیتوی ایران‌شناسی فرهنگستان علوم اتربیش
۲۰۲	دانشگاه گراتس.....
۲۰۲	مؤسسه واژه‌شناسی هند و ایرانی دانشکده کارل فرانسیس دانشگاه گراتس.....
۲۰۳	مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه اینسبروک.....
۲۰۴	مراکز آموزش زبان فارسی در اتریش.....
۲۰۴	مؤسسه شرق‌شناسی وین.....
۲۰۵	مؤسسه زبان فارسی انگل هارت.....
۲۰۵	مدرسه پروین اعتضامی.....
۲۰۵	مدرسه جمهوری اسلامی ایران (فارابی) در وین.....
۲۰۵	ایران‌شناسان برجسته اتریشی.....
۲۱۷	مطالعات ایران‌شناسی در سوئد.....
۲۱۸	روابط ایران و سوئد.....
۲۱۹	ایران‌شناسی در دانشگاه اوپسالا سوئد.....
۲۲۱	ایران‌شناسان برجسته سوئدی.....
۲۳۰	مطالعات ایران‌شناسی در اسپانیا.....
۲۳۰	روابط ایران و اسپانیا.....
۲۳۳	روابط فرهنگی ایران و اسپانیا.....
۲۳۴	آموزش زبان فارسی در مراکز علمی اسپانیا.....
۲۳۶	ایران‌شناسان اسپانیا.....
۲۳۹	فصل چهارم: حوزه‌های ایران‌شناسی در اروپای شرقی و ترکیه
۲۳۹	مطالعات ایران‌شناسی در لهستان.....
۲۳۹	روابط ایران و لهستان.....
۲۴۲	حوزه‌های ایران‌شناسی در لهستان.....
۲۴۷	ایران‌شناسان برجسته لهستانی.....
۲۵۰	مطالعات ایران‌شناسی در کشورهای چک و اسلواکی.....
۲۵۴	مطالعات ایران‌شناسی در بلغارستان.....
۲۵۹	مطالعات ایران‌شناسی در رومانی.....
۲۵۹	روابط ایران و رومانی و مطالعات ایرانی.....

وضعیت کرسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بخارست.....	۲۶۳
مطالعات ایران‌شناسی در مجارستان.....	۲۶۴
روابط ایران و مجارستان.....	۲۶۴
شرق‌شناسی و ایران‌شناسی در مجارستان.....	۲۶۶
زبان فارسی و ایران‌شناسی در دانشگاه اتوش لورند.....	۲۶۷
مطالعات و پژوهش‌های ایران‌شناسی در ترکیه.....	۲۶۹
روابط ایران با عثمانی و ترکیه.....	۲۷۰
روابط فرهنگی ایران و ترکیه.....	۲۷۲
تاریخچه زبان فارسی در ترکیه.....	۲۷۳
دپارتمان‌های ایران‌شناسی در دانشگاه‌های ترکیه.....	۲۷۴
کرسی زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول.....	۲۷۴
کرسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آنکارا.....	۲۷۵
مرکز مطالعات ایرانی در آنکارا (ایرام).....	۲۷۷
کرسی زبان و ادبیات فارسی دانشکده علوم و ادبیات دانشگاه آتاتورک در ارزروم.....	۲۷۸
کرسی زبان و ادبیات دانشگاه سلجوق قونیه.....	۲۷۸
کرسی زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات کریک قلعه.....	۲۷۹
ایران‌شناسان بر جسته ترکیه.....	۲۸۰
فصل پنجم: نقش روسیه و کشورهای حوزه قفقاز در ایران‌شناسی.....	۲۸۶
پژوهش‌های ایران‌شناسی در روسیه.....	۲۸۶
روابط ایران و روسیه از دوره صفویه تا فروپاشی کمونیسم.....	۲۸۶
روابط ایران و روسیه در دوران تزارها.....	۲۸۸
روابط ایران و روسیه پس از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ روسیه تا سقوط شوروی.....	۲۹۰
ایران‌شناسی پیش از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ (دوره تزاری).....	۲۹۲
ایران‌شناسی پس از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ (دوره اتحاد شوروی).....	۲۹۵
وضعیت ایران‌شناسی روسیه پس از فروپاشی شوروی.....	۲۹۷
مراکز مهم مطالعات ایران‌شناسی در روسیه.....	۲۹۸
۱- سن پترزبورگ.....	۲۹۹
کرسی زبان‌شناسی و ادبیات ایران دانشکده خاورشناسی دانشگاه سن پترزبورگ.....	۲۹۹

شعبه انسستیتوی خاورشناسی آکادمی علوم روسیه در سن پترزبورگ.....	۳۰۰
شعبه انسستیتوی زبان‌شناسی در شهر سن پترزبورگ وابسته به آکادمی علوم روسیه	
.....	۳۰۱
موزه آرمیتاژ.....	۳۰۲
- مسکو.....	۳۰۳
انسستیتوی کشورهای آسیا و آفریقا.....	۳۰۴
کرسی ایران‌شناسی زبان‌های شرقی.....	۳۰۵
دانشگاه دولتی علوم انسانی روسیه.....	۳۰۶
کرسی زبان‌های شرقی دانشکده زبان‌شناسی.....	۳۰۷
آکادمی دیپلماتیک وابسته به وزارت امور خارجه فدراسیون روسیه.....	۳۰۸
انسستیتوی دولتی روابط بین‌المللی مسکو.....	۳۰۹
انسستیتو (دانشگاه) نظامی زبان‌های خارجی.....	۳۱۰
دفتر ایران‌شناسی شعبه خاورمیانه و نزدیک.....	۳۱۱
شعبه ایران‌شناسی انسستیتوی زبان‌شناسی آکادمی علوم فدراسیون روسیه.....	۳۱۲
بنیاد بین‌المللی ایران‌شناسی مسکو.....	۳۱۳
ایرانیستیکا.....	۳۱۴
مراکز تخصصی آموزش زبان فارسی.....	۳۱۵
ایران‌شناسان بر جسته روسیه.....	۳۱۶
مطالعات ایران‌شناسی در جمهوری ارمنستان.....	۳۱۷
روابط تاریخی ایران و ارمنستان.....	۳۱۸
مراکز ایران‌شناسی در ارمنستان.....	۳۱۹
دانشگاه دولتی ایروان (پِروان).....	۳۲۰
آکادمی ملّی علوم ارمنستان.....	۳۲۱
مرکز ایران‌شناسی قفقاز.....	۳۲۲
ایران‌شناسان ارمنی.....	۳۲۳
مطالعات ایران‌شناسی در گرجستان.....	۳۲۴
گرجستان و روابط تاریخی آن با ایران.....	۳۲۵
پژوهش‌های ایران‌شناسی در گرجستان.....	۳۲۶

۳۴۲	تأسیس مراکز ایران‌شناسی در گرجستان.
۳۴۴	دانشگاه دولتی تفلیس.
۳۴۶	دانشگاه دولتی ایلیا.
۳۴۶	دانشگاه کوتایسی گرجستان.
۳۴۷	دانشگاه گرجستان.
۳۴۷	دانشگاه بین‌المللی قفقاز.
۳۴۸	انستیتوی نسخ خطی آکادمی علوم گرجستان.
۳۴۹	انجمان ایران‌شناسان جوان گرجستان.
۳۴۹	اتاق ایران دانشگاه گرجستان.
۳۴۹	مرکز آموزش زبان فارسی در شهر با томی گرجستان.
۳۵۰	ایران‌شناسان بر جسته گرجی.
۳۵۲	مطالعات ایران‌شناسی در آذربایجان.
۳۵۲	روابط تاریخی و فرهنگی آذربایجان و ایران.
۳۵۵	زبان فارسی و ایران‌شناسی در آذربایجان.
۳۵۶	دانشگاه دولتی باکو (کرسی زبان و ادبیات فارسی).
۳۵۷	دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه دولتی آذربایجان.
۳۵۷	آکادمی ملی علوم جمهوری آذربایجان (شعبه ایران‌شناسی).
۳۵۸	وضعیت ایران‌شناسی در سایر مراکز علمی و دانشگاهی.
۳۵۹	پژوهش‌های ایران‌شناسی در داغستان.
۳۶۶	فصل ششم: حوزه‌ها و مراکز ایران‌شناسی در آمریکای شمالی و ژاپن....
۳۶۶	مطالعات ایران‌شناسی در ایالات متحده آمریکا.
۳۶۶	روابط تاریخی ایران و آمریکا.
۳۷۰	مطالعات ایران‌شناسی در آمریکا.
۳۷۳	دانشگاه‌ها و مراکز مهم ایران‌شناسی ایالات متحده آمریکا.
۳۷۳	مرکز مطالعات ایرانی دانشگاه کلمبیا.
۳۷۴	مرکز ایران‌شناسی دانشگاه هاروارد.
۳۷۵	پژوهه تاریخ شفاهی ایران در مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه هاروارد.
۳۷۶	مطالعات ایرانی در دانشگاه مریلند.

۳۷۷	انستیتوی مطالعات ایرانی روشن وابسته به دانشگاه مریلند.....
۳۷۸	برنامه مطالعات ایرانی در مرکز مک میلان دانشگاه ییل.....
۳۸۰	مرکز مطالعات ایرانی دانشگاه کالیفرنیا.....
۳۸۲	مرکز مطالعات خاور نزدیک دانشگاه برکلی.....
۳۸۳	مطالعات ایرانی در مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو.....
۳۸۴	دانشگاه پرینستون.....
۳۸۵	مرکز شرمین و بیژن مصور رحمانی برای مطالعات ایران و خلیج فارس.....
۳۸۶	مرکز مطالعات ایران‌شناسی نیوبورک.....
۳۸۸	برنامه مطالعات ایرانی (ایران‌شناسی) در دانشگاه ویرجینیا.....
۳۸۹	مرکز ایران‌شناسی «پورداوود» در دانشگاه UCLA.....
۳۹۱	مراکز مطالعات ایرانی غیر دانشگاهی در آمریکا.....
۳۹۱	انستیتوی آسیا.....
۳۹۱	انجمن بین‌المللی مطالعات ایران (ISIS).....
۳۹۱	مدرسه آمریکایی تحقیقات خاورمیانه.....
۳۹۲	انستیتوی آمریکایی مطالعات ایران.....
۳۹۲	مرکز تحقیق و تحلیل ایران.....
۳۹۲	بنیاد مطالعات ایران.....
۳۹۳	مرکز مطالعات فرهنگ و زبان فارسی ساموئل جردن.....
۳۹۴	نشریات ایرانی در آمریکا.....
۳۹۴	نشریه مطالعات ایرانی.....
۳۹۴	نشریه ایران‌شناسی.....
۳۹۵	معرفی ایران‌شناسان بر جسته آمریکایی.....
۴۲۰	مطالعات ایران‌شناسی در کانادا.....
۴۲۵	ایران‌شناسی در تورنتو.....
۴۲۷	استادان دپارتمان ایران‌شناسی دانشگاه تورنتو.....
۴۳۲	درس‌ها و مسائل مورد بررسی مرکز ایران‌شناسی دانشگاه تورنتو.....
۴۳۴	طرح دانشگاه تورنتو در زمینه ایران‌شناسی.....
۴۳۶	دانشگاه کونکوردیا.....

۴۳۸	پژوهش‌های ایران‌شناسی در ژاپن.....
۴۳۸	نگاهی به خیزش ژاپن در اواخر قرن نوزدهم.....
۴۴۰	روابط فکری و فرهنگی ژاپنی‌ها با ایران در عصر قاجار.....
۴۴۲	مطالعات ایران‌شناسی در ژاپن.....
۴۴۴	ژاپنی‌ها و ایران‌شناسی.....
۴۴۵	مراکز ایران‌شناسی در ژاپن.....
۴۴۵	دانشگاه مطالعات خارجی توکیو.....
۴۴۶	دانشگاه مطالعات خارجی اوساکا.....
۴۴۸	ایران‌شناسان ژاپنی در سده بیستم.....
	مسائل و موضوعات مورد بررسی ایران‌شناسان ژاپنی با تکیه بر کتاب جستارهای
۴۵۶	ژاپنی در قلمرو ایران‌شناسی.....
۴۶۲	منابع.....
۴۸۴	نمایه.....

مقدمه

شرق‌شناسی^۱ تحولی علمی است که از سده‌های هفدهم و هجدهم میلادی در نتیجه رخدادهای علمی، فنی و تکنیکی در دنیای غرب و با توجه به اهمیتی که دنیای شرق جهت تأمین منافع شان داشت، به صورت علمی نوین در دپارتمان‌های دانشگاه‌های بزرگ مورد توجه قرار گرفت. با این حال باید ریشه‌های شرق‌شناسی را در سده‌های دورتر جست و جو نمود. پس از پایان جنگ‌های صلیبی و آشنای اروپاییان با منابع اقتصادی، فرهنگی و ساختار سیاسی دنیای شرق به ویژه مناطق شرقی مدیترانه، آنان در مرحله نخست به عزم تجارت، به سوی شرق رهسپار گردیدند و در نتیجه تجربیات فراوانی که به دست آورده موجب تشویق اروپاییان به سیاحت در شرق شدند.

وقوع انقلاب صنعتی و انقلاب کبیر فرانسه موجب شتاب شرق‌شناسی در اروپا شد. برخی نیز ورود ناپلئون به مصر در سال ۱۷۹۹ م. و رمزگشایی کتبیه‌های باستانی توسط شامپلیون را شروع دوره جدیدی در رویکرد به شرق می‌دانند. به هر حال با آغاز سده نوزدهم م. دوره اوج شرق‌شناسی در اروپا است؛ زیرا دولتهای اروپایی به دلیل رشد سرمایه‌داری و گسترش نظام مستعمراتی، رقابت گسترده‌ای با یکدیگر آغاز نمودند که یکی از ابزارهای لازم جهت تحقق نظام استعماری، تقویت پایه‌های شرق‌شناسی در این کشورها بود.

به هر روی تلاش‌های شرق‌شناسان در سده نوزدهم بیشتر با تکیه بر مباحث اسلام‌شناسی از یک سو و مطالعات باستان‌شناسی قرار داشت. اما در سده بیستم پس از تلاش‌های گسترده در زمینه شرق‌شناسی، حوزه‌های مختلف نظریه ایران‌شناسی و سایر حوزه‌های مطالعاتی زیر مجموعه آن شکل گرفت.

در حوزه مطالعات ایران‌شناسی نیز باز هم کشورهای انگلستان، فرانسه و آلمان پیشتاز بودند. بی‌تردید مهم‌ترین عامل توجه این کشورها به پژوهش در این زمینه، تحت تأثیر متغیرهای گوناگونی است که این عوامل ریشه در تحولات سده بیستم میلادی داشت؛ عواملی نظریه رقابت دولتهای بزرگ در خاورمیانه بر سر مسئله نفت

و انرژی و مسائل رئوپلیتیک، موجب اهمیت ایران در سیاست خارجی شان گشت که به همراه گزارش‌های فراوان سیاحان اروپایی از ایران سده هفدهم میلادی ارائه شده بود. ایران‌شناسی و خاورشناسی در انگلستان و فرانسه عصر استعمار را به جهت این‌که کشورهای یاد شده منافع فراوانی در شرق داشتند، باید با توسعه استعماری و منافع آنان در این زمینه تحلیل نمود، در حالی که خاورشناسی در آلمان با رویکرد علمی و دانشگاهی همراه بوده است؛ زیرا آلمانی‌ها در ایران و شرق دارای منافع سیاسی و اقتصادی نبودند. همچنین آمریکا نیز شرق‌شناسی را به عنوان یکی از شاخصه‌های سیاست ملی از سده نوزدهم برای توسعه منافع ملی خود دنبال نمود. این سیاست کم و بیش در آمریکا در رویکرد به شرق‌شناسی و ایران‌شناسی تداوم دارد. با این وجود، شرق‌شناسی و ایران‌شناسی از نیمه دوم سده بیستم و بیست و یکم از شکل استعماری کم و بیش خارج گشت و وارد دوران نوینی شد. به ویژه این مسئله درباره فعالیت‌های ایران‌شناسی در چند دهه اخیر چشم‌گیر است. فعالیت ایرانیان مهاجر در اروپا جذابیت زیادی برای پژوهشگران اروپایی فراهم آورد و این موضوع موجب تربیت نسل بزرگی از ایران‌شناسان در نیمه دوم سده بیستم میلادی در اروپا شد. این ایران‌شناسان در حوزه‌ها و مسائل عمده ایران‌شناسی پژوهش‌های ارزنده‌ای انجام دادند و افزون بر آن نسلی از ایران‌شناسان ایرانی را تربیت نمودند که حاصل تلاش‌های آنان پژوهش‌های ارزنده‌ای است که در نیمه دوم سده بیستم از سوی آنان در حوزه‌های مختلف نسخه‌شناسی، باستان‌شناسی، معماری، تاریخ، ادبیات، مذهب و فرق اسلامی، عرفان و تصوف و سایر شاخه‌های فرهنگ و تمدن ایرانی به یادگار مانده است.

با آن‌که پدیده شرق‌شناسی و ایران‌شناسی همواره با مسائل سیاسی همراه بوده است، اما با این وجود، ایران‌شناسان نقشی مهم در بازشناسی هویت ایرانی و کمک به تفہیم و توسعه مبانی ناسیونالیسم ایرانی داشتند. آنان توانستند کم و بیش نقش مهمی در بازشناسی هویت فرهنگی ایفا نمایند. هرچند نقدهایی بر پژوهش‌های ایران‌شناسان یاد شده وارد است، اما این شیوه‌ها و روش‌ها از سوی پژوهشگران ایرانی به عنوان الگویی برای پژوهش در این حوزه‌ها تداوم یافت. مهم‌ترین تأثیرگذاری ایران‌شناسان بزرگ بر پژوهشگران ایرانی، مسئله روش‌شناسی و یا همان

«متدولوژی»^۱ بود. این مسئله تأثیر زیادی در علمی شدن پژوهش‌های علوم انسانی و ایران‌شناسی در ایران داشت. در زمینه متدولوژی و شیوه‌های پژوهش هنوز پژوهشگران غربی به جهت پر رونق بودن دانش فلسفه و مباحث حوزه نقد و روش‌شناسی، نوآوری‌های ارزشمندی دارند.

در پژوهش حاضر نویسندگان با هدف بررسی مراکز و مسائل مربوط به ایران‌شناسی در کشورهای اروپا، آمریکای شمالی و ژاپن، دپارتمان‌های ایران‌شناسی این کشورها را مورد پژوهش قرار می‌دهند. مبنای بررسی نیز نخست کشورهای پیشتاز در حوزه شرق‌شناسی و ایران‌شناسی نظری انگلستان، فرانسه و آلمان قرار داده شده است و سپس سایر کشورها مورد بررسی قرار گرفته است؛ زیرا از دوره رنسانس این کشورها با فرستادن سیاحان و مأموران خود، زمینه آشنایی دنیای غرب را با شرق نزدیک و ایران فراهم آورده و سرانجام در سده نوزدهم میلادی با کشفیاتی که در حوزه تکنولوژی، کشف رمزهای خطوط و زبان‌های باستانی انجام گرفت، زمینه رشد و گسترش شرق‌شناسی را فراهم آورده. حاصل تلاش‌های ایران‌شناسان در حوزه‌ها و مسائل گوناگون ایران‌شناسی، نقش مؤثری در بازشناسی هويت ايراني داشت و سبب رونق پژوهش در حوزه‌های فرهنگ و تمدن ايران از سوی پژوهشگران گردید.

نوشتار پيش رو «درآمدی بر حوزه‌ها و دپارتمان‌های ایران‌شناسی در اروپا، آمریکا و ژاپن» ناميده شد؛ زيرا به جهت وسعت پژوهش‌هایي که ایران‌شناسان در زمینه ایران‌شناسي انجام داده‌اند، برای توضیح و تحلیل پژوهش‌های آنان نیاز به مجموعه چند جلدی و دایرةالمعارفی در اين زمينه است. نویسندگان با پژوهش و تحلیلی گذرا در نظر دارند تحولاتی را که در اين زمينه انجام گرفته است به اجمال مورد بررسی قرار دهند. در پایان لازم است از دوستانم که مطالبي درباره حوزه‌های استراتسبورگ و تورنتو در اختیارم نهادند، سپاسگزاری کنم. دوست گرامی دکتر محمدناذر نصیری‌مقدم، رئيس دپارتمان ایران‌شناسي دانشگاه استراتسبورگ و دکتر علی‌ريعي، استاد مدعو دانشگاه استراتسبورگ که در معرفی اين دانشگاه مطالبي مفصل از پژوهش‌های ایران‌شناسی در استراتسبورگ در اختیارم نهادند. همچنين

دکتر محمد توکلی طرقی، استاد دپارتمان ایران‌شناسی دانشگاه تورنتو که مطالبی ارزشمند درباره دپارتمان ایران‌شناسی تورنتو برایم ارسال نمودند، از هر دو این عزیزان کمال امتنان را دارم. پژوهش حاضر با تلاش‌ها و کوشش‌های بی‌دریغ همکاران گرانقدرم، خانم دکتر مریم شادمحمدی و خانم فرشته رحمانی نژاد انجام پذیرفته است.

دکتر عباس پناهی
زمستان ۱۳۹۶/۲۰۱۸